

aktsamma om naturresurserna och rekreativmiljöerna än de visade sig vara. Det var inte fel på planverkets ambitioner och lagförslag, men verket kom att stå ensamt i 1980-talsvinden. Att det inte blivit värre ingrepp torde bero mera på de dåliga tiderna än på en senkommen insikt.

Också vår största byggsatsning genom tiderna, miljonprogrammet, tillkom för att lösa ett av 1960-talets stora samhällsproblem, trångboddhet och svår bostadsbrist. Väntetiderna vid bostadsförmedlingarna var tio år och längre.

Riksdagen fattade beslut i stor enighet om lånegarantier och finansieringssystem för en bostadsproduktion som kom att omfatta 100 000 lägenheter per år under ett decennium eller 13 nya lägenheter årligen per 1 000 invånare, den högsta byggnadstakt som registrerats i FN-organet ECE – och som dessutom genomförts. Samtidigt investerades i industrilokaler och byggdes för skolan och universiteten, sjukvården, åldringsvården och barnomsorgen. Statliga myndigheter utlokalisades. Hela vägnätet rustades upp och kommunreformen genererade ett eget stort nybyggande. Vi fick en svår arbetskraftsbrist, som i sin tur resulterade i mekanisering av byggandet och i elementbyggeri.

Programmets bostäder var rymligare och bättre än de som tidigare byggts. En nybygd tvåa kostade inte mer än 20 % av månadslönen för en industriarbetare. Boendeservicen var inte dålig: tvättstuga, gemenskapslokaler, lekplatser, piskplatser, bollplaner, buskar och träd. Bostadslösningarna var mestadels mycket bra, likaså områdenas stadsplaner som gav sol och utsikt. När avvecklingen av produktionsapparaten skulle inledas hade vi fått visst bostadsöverskott på några platser. Bostadsföretag visade tecken på obestånd. Panik bröt ut. I stället för ordnad nedtrappning fick vi en oplanerad rusning till villabyggande. Massmedia tecknade snart standardbilden: Produktion av "slumbostäder" som ingen ville bo i, "betonggetton" och "omänskliga bostadsmiljöer".

Kanske var det "den stora skalan" mera än arkitekturen som upplevdes negativt. Senare möter vi litterära skildringar, inte filmerättelser att förglömma, som ger mera positiva vittnesmål än vad schablonen uttryckte. Kunskapen om rekordårens bebyggelse och boende är ännu fragmentarisk. Erfarna bedömare har kommit fram till att ca tio procent av beståndet blev mycket bra

bostadsmiljöer och lika stor andel dåliga till undermåliga och att de åttio procenten däremellan upplevdes som bra, hyggliga till acceptabla bostadsområden, även mätta med dagens mått.

Lennart Holms raka, osmyckade prosa har klarat tiden utmärkt. Den engagerar och de bitska knorrarna kan roa och reta på samma sätt som de gjorde när artiklarna var nyskrivna. I mina rader har jag helt gått förbi en rad lekfulla och lärorika kortessäer, bland annat en som analyserar målningen Våren i Guernica av Sanblo Boticasso och ett par inläggande skisser om skapandets processer. Holm tillhör en krets av författare som får läsaren att känna sig intelligentare än han är, vilket styrker självkänslan, åtminstone skapas en viss självbelåtenhet över att tycka sig förstå.

Samtidigt finns anledning att efterhand känna sig ganska nedslagen. Skall så mycket arbete, så mycket tänkande och så mycken omsorg reduceras till en femtioårig parentes i vårt lands sociala historia? Till döda idéer? Hur har det gått till när planering kommit att betraktas som liktydigt med planhushållning?

Miljonprogrammets tid, "rekordåren", är en viktig period att studera för att förstå vårt svenska samhälle idag. Ca 1/3 av vår befolkning bor i de lägenheter och villaområden som då byggdes. Åke Daun och den grupp som var knuten till institutionen för byggnadsfunktionslära vid KTH ägnade för ett par tre decennier sedan intresse åt vissa sidor av efterkrigstidens förorter, men eljest finns denna epok i vårt medvetande till stor del endast som nötta klichéer. Det borde ha förflutit så lång tid sedan programmet genomfördes, att vi nu skulle kunna studera den makalösa prestationen, dess ideologiska rötter och dess resultat mera fördomsfritt.

Sune Björklöf, Leksand

Postmodern barndom. Helene Brembeck & Barbro Johansson (red.). Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 23, Göteborg 1996, 298 s., ill. ISBN 91-85838-27-6.

Vi lever i en postmodern tid. Detta är ett påstående som visserligen ifrågasätts av många, men som utgör både utgångspunkt och slutsats i göteborgsantologin *Postmodern barndom*, redigerad av Helene Brembeck och

Barbro Johansson. Syftet är här att studera postmoderna tendenser i barndomen ur olika perspektiv: man analyserar kulturprodukter riktade till barn, diskuterar barns sätt att hantera sin verklighet i postmoderniteten och problematiserar föräldrars förhållningssätt till dels barnens konsumtion, dels den egna konsumtionen av ting med anknytning till barn. Förutom de sammanlagt tio artiklarna finns en inledning, "Postmodern barndom", där Brembeck presenterar de följande artiklarna och diskuterar barndomens postmoderna karaktär, samt en avslutning, "Barnet i postmoderniteten", där Johansson ur ett tänkt barnperspektiv problematiserar postmoderniteten.

Bokens uppläggning är logisk och det finns en klar linje som gör att antologin känns välstrukturerad och sammanhållen. Samtidigt är det just det som är problemet med *Postmodern barndom*: det blir helt enkelt alltför förutsägbart. I artikel efter artikel presenterar författarna sina belägg för tesen att vi lever i en postmodern era och belyser detta utifrån exempel hämtade från sina respektive intresseområden och studieobjekt: bekräftelser på att vår tid, och därmed också barndomen, är mer kommersialiserad, fragmentariserad och medialiserad finner de alla. När man närmar sig slutet av boken känns det hela lite enahanda. En bidragande orsak till detta är att det är samma litteratur som refereras gång på gång för att belägga likartade resonemang. Förutom Thomas Ziehe, som förekommer i nästan varenda artikel, är Stephen Kline och Ellen Seiter de författare som ett flertal skribenter lutar sig mot.

En av orsakerna till detta är sannolikt det faktum att mer än hälften av artiklarna ursprungligen är uppsatser. Med något undantag är de skrivna på fördjupningsnivå vid etnologiska institutionen i Göteborg inom projektet "Föräldraskap och barndom i 90-tal" och författarna har förmodligen i stor utsträckning läst samma litteratur. Omvandlingen till artiklar fungerar i de flesta fall bra och slutresultaten är både väl skrivna och intressanta. Ibland ter det sig dock fortfarande lite väl uppsatsmässigt och resonemangen framstår som mycket förenklade. Ytterligare en omskrivning och en större problematisering av ämnet hade inte skadat.

Eftersom flertalet artiklar har så mycket gemensamt kan till exempel Marcus Magnussons "Vackert våld till salu" ses som en god representant för antologin som

helhet. Resonemanget författaren för liknar på många sätt det som förs i övriga artiklar och han har också använt samma litteratur som många andra. Ungefär hälften av bidragen baserar sig på annat material än intervjuer, som väl tillsammans med uppteckningar får sägas vara det traditionella etnologiska materialet, och i Magnussons fall utgörs det av fyra avsnitt av det under en tid så omdebatterade barnprogrammet Power Rangers. Den tragiska händelsen i Norge 1995, då en liten flicka sparkades ihjäl av två småpojkar, ansågs i den efterföljande mediadebatten ha sin upprinnelse i att pojkarna inspirerats av denna amerikanska serie. Magnusson, som när han påbörjade sin studie aldrig sett programmet eller hade någon klar uppfattning om dess innehåll, gör en intressant analys av fyra avsnitt med syfte att "försöka spåra och avtäcka de symboler och koder som förmedlas genom programmet, och på detta sätt finna den verklighetsuppfattning och de ideal som den kommersiella reklamvärlden förmedlar".

Inledningsvis ges en kort sammanfattning av grundstommen i serien, som består av en ständig kamp mellan gott och ont, och därefter följer en presentation av företrädarna för godheten respektive ondskan. Magnusson fortsätter sedan med att granska de reklamstrategier som används i samband med Power Rangers och menar att den ökade narrativiteten, som sägs präglade dagens reklam, här når sin yttersta gräns: det finns inte längre någon skillnad mellan varan och reklamen för den. Leksaksaffärerna är fyllda med Power Rangers-figurer och diverse tillbehör och programmen fungerar som reklamfilmer för dessa: "Det geniala med just denna programform är att man hela tiden kan lansera nya leksaker på ett smidigt sätt i form av nya vapen, bovar etc. i en aldrig sinande ström."

De strategier som utnyttjas är fragmentarisering, stereotyper och förenklingar samt identifikation. Fragmentariseringen yttrar sig bland annat i att den reklam som riktas till barn blivit allt mer inriktad på någon speciell målgrupp. När reklammakarna utformar sina annonser gör de det med avsikt att nå konsumenterna av ett speciellt kön, klass eller etnisk tillhörighet, och Power Rangers primära målgrupp utgörs av pojkar. Genom stereotyper och förenklingar, till exempel den medvetna och genomgående användningen av färger som används för att symbolisera de olika personernas karaktärer och personligheter, ser man till att budskapet

när fram till tittarna. Efter ett par avsnitt råder inga tvivel om hur man ska leka med sina figurer eller vem av Power Rangers-medlemmarna som besitter vilken egenskap. Förenklingen gör också att tittarna/barnen lätt kan identifiera sig med och engagera sig i karaktärerna. Deras inbördes olikheter, som att en av personerna är färgad och en annan av asiatiskt ursprung, bidrar ytterligare till identifikationsmöjligheterna.

Sammanfattningsvis tycker jag alltså att *Postmodern barndom* har en del brister. Dessa består framför allt i att artiklarna, trots att de behandlar olika ämnesområden, är alltför lika. De har alla samma utgångspunkt och samma syfte: vi lever i en postmodern tid och det ska visas med hjälp av ett specifikt material, bestående t.ex. av reklamannonser, barnprogram eller intervjuer utförda med skolbarn. Särskilt överraskad är man alltså knappast efter avslutad läsning. Samtidigt är *Postmodern barndom* en välkommen bok. Som redaktörerna påpekar i förordet är "den moderna barndomen något av ett vitt fält" inom etnologin och det är därför mycket positivt med en antologi som denna. Oavsett om man är övertygad om att vår samtid verkligen är postmodern eller inte, så bör alla som intresserar sig för samtida barnkultur ha glädje av *Postmodern barndom*.

Charlotte Hagström, Lund

Adressat okänd. Framtidens museiföremål.
Anders Björklund och Eva Silvé-Garnert
(red.). Carlsson Bokförlag, Stockholm 1996.
173 s., ill. ISBN 91-7203-063-1.

"Framtiden" är inget nytt begrepp i museivärlden, men där återopnas den nu på ett sätt som kan vara ett tecken på att framtiden går mot en renässans. Ur museiperspektiv kan en framtidsfråga gälla hur man då kommer att se på den tid som är nu. Med den utgångspunkten presenterar *Adressat okänd* 68 av de saker och prylar från det senaste halvsekle som nu finns på 68 svenska museer och som därför förmodligen också är "framtidens museiföremål". Här är alltså i bokform en museernas version av den generellt tillämpbara insikten att det vi gör idag ska kommande generationer ta hand om. Det är dock inte nödvändigtvis vad läsaren först och främst tänker på. Det går utmärkt att bortse från detta

med framtiden och se sig i den spegel som dessa museiföremål erbjuder just nu. Bokens redaktörer Anders Björklund och Eva Silvé-Garnert framkastar också i sin inledande text att museernas samtidssamlade kanske främst ska ses "som ett identitetsprojekt för vår egen tid" (s. 13). Artur Hazelius devis "Känn dig själv" gäller beständigt. Adressaten är okänd, men det går att lära känna avsändaren.

Det innebär inte att boken främst ger inblickar i människors liv under efterkrigstid utan snarare i pågående museiverksamhet. Föremålspresentationerna är 68 olika sätt att berätta en historia, framhåller redaktörerna och visar att det finns anledning att reflektera över såväl historia som berättarsätt. *Adressat okänd* är därför både en utmärkt presentbok och en skrift lämplig i undervisningen för blivande museimän. Texterna är ofta skrivna i den vi-form som är generöst inkluderande och appellerar till gemensamma erfarenheter och allas delaktighet. En del av de problemställningar som tas upp i den inledande artikeln förefaller ändå kräva viss införståddhet. Resonemanget om samtid t.ex. förutsätter egentligen att läsaren känner till museernas version av "frågan om samtiden" (s. 11).

Adressat okänd kan väcka minnen men kanske ändå mer förundran över det faktum att ganska välbekanta föremål blivit mogna för museum. Wettexduken är ett av de ting som utvalts att representera vår egen tid och det är inte första gången som museer vill bevara det som många ännu inte betraktar som bevaransvärt, på 1870-talet t.ex. gick museisamlarna emot den allmänna och uttryckliga uppfattningen om vad som var skräp. I själva värdesättandet kan museer vara avant-gardistiska historieskrivare. Frågan är om inte museer lyckas särskilt väl att engagera när de överraskar genom att visa sig inte vara vad många trodde. Som om de blir mer tilltalande när de går utanför sina konventionellt tillskrivna gränser. Det hindrar inte att de också ska uppfylla traditionella förväntningar – med mirakelduken Wettex är det så att den inte bara är en trivial slit-och-släng-vara utan även en produkt med en häpnadsväckande komplicerad tillverkning.

Flera vardagliga ting som många människor kommer i kontakt med har av museer fått det varaktigas status. KF:s blåvita varor, snusdosan, skolväskan och fritidsoverallerna - skillnaden mellan läsarens egna förvaringsskåp och museimagasin är hårfin. Den som